РОКИ, ПОКЛАДЕНІ НА ВІВТАР НАУКИ

Алла Терещенко

УДК 929 Юдкін+78.072+130.2

У статті викладено шлях становлення та подальший творчо-науковий розвиток відомого українського музикознавця Ігоря Юдкіна. Визначено основні напрями його наукового доробку в галузі історії і теорії музики, культурології, лінгвістики.

Ключові слова: *Ігор Юдкін, історія музики, теорія музики, культурологія, лінгвістика.*

The article elucidates the emergence and further creative and scientific path of the famous Ukrainian musicologist Ihor Yudkin. Defined are the main trends of his scientific works in musical history and theory, culture studies, and linguistics.

Keywords*: Ihor Yudkin, musical history, musical theory, culture studies, linguistics.*

Ігор Юдкін,
керівник відділу культурології та театрознавства
ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України

Ігор Миколайович Юдкін народився у Львові 21 грудня 1948 року. Його батько, Микола Миколайович (21.11.1905, с. Мотовилівка Київська обл. – 27.01.1967, Львів), з родини залізничника, був відомим архітектором, одним з авторів проекту будинку Верховної Ради України в Києві в 1930-х роках, у роки Другої світової війни брав участь у Сталінградській битві, штурмі Києва, боях на Сандомирському плацдармі, а згодом тривалий час (1952–1962) очолював Львівське відділення Спілки архітекторів України. Мати, Віра Борисівна Ріпун (28.09.1917, смт Терни Сумської обл. – 02.08.1997, Київ), математик за фахом, усе життя віддала викладацькій справі, уже з 14 років розпочавши вчителювати в сільській школі, а закінчила трудовий шлях доцентом. Базову музичну освіту І. Юдкін здобув у Львові. Із вдячністю він згадує своїх учителів і насамперед Клавдію Борисівну Черіковер, у якої він досяг своїх перших успіхів як піаніст, а також Самуїла Ароновича Дайча та Галину Ісаківну Вахновську, у класі яких він певний час учився, і нарешті – незабутнього метра львівських піаністів Олександра Лазаровича Ейдельмана, який був його наставником у Львівській музичній школі та Львівській консерваторії (1964–1970) і остаточно визначив його виховання як музиканта.

Саме в ті дні, коли І. Юдкін розпочав заняття в класі О. Ейдельмана, 10 квітня 1964 року в батька стався інфаркт, після якого він до смерті був прикутим до лікарняного ліжка. Тому 1966 року до консерваторії Ігоря Миколайовича прийняли одразу на другий курс – як йому згодом пояснили, на «сирітську» квоту, через нужденний стан родини. Того ж року він за один семестр на відмінно склав програму двох курсів. Останній іспит відбувся в понеділок 23 січня, а в п’ятницю не стало батька. Коли батька хо-

http://www.etnolog.org.ua

вали, він серед прибулих побачив Олександра Лазаровича з дружиною Кето Костянтинівною Хучуа, і це із вдячністю закарбувало його серце. Того ж найсумнішого в його біографії року прийшло до юнака ще одне захоплення – лінгвістика. Похмурого осіннього дня в рік батькової смерті він читав новелу «Локіс» свого улюбленого письменника Проспера Меріме, у якій ішлося про вченого-мовознавця. Тоді ж зацікавився новою для себе наукою. Навчаючись у консерваторії, одночасно брав уроки англійської мови в Роксолани Петрівни Зорівчак, учився гармонії в Олександра Семеновича Теплицького, працював у студентському науковому товаристві у Володимира Леонідовича Гошовського. Любив заняття камерного ансамблю в класі Дарії Філаретівни Залеської, сестри М. Колесси, що запам'яталися винятковою вимогливістю педагога до найменших деталей: виконання тріо Гайдна, Шумана, Брамса, Катуара.

Ігор Юдкін, 1988 рік

Настав травень 1970 року. Іспитову раду очолював Олександр Львович Йохелес, який свого часу рекомендував І. Юдкіна до класу О. Ейдельмана. У переддень дипломного концерту мати довго не поверталася з Політехнічного інституту, де консультувала студентів. Близько другої години ночі дзвінок: вона потрапила під автомашину, зараз у лікарні, у травматології. Уже не спав тієї ночі. Однак наступного ранку зміг зібратися і блискуче виконати складну концертну програму – Гольдберг-варіації Й. Баха, 6-ту сонату С. Прокоф'єва, «Віддзеркалення» М. Равеля, 2-й концерт, п'єси Й. Брамса, Чотири фуги Р. Шумана, одержавши диплом з відзнакою. Та більше з концертами не виступав…

Після закінчення консерваторії в житті І. Юдкіна розпочався новий період. Він став аспірантом Олександра Григоровича Костюка у відділі музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Незабаром після закінчення аспірантури 1975 року відбулася реформа ВАК, у ті ж роки до Інституту прийшов працювати Іван Федорович Ляшенко – колишній науковий керівник О. Костюка. У 1978 році було створено очолений І. Ляшенком відділ, присвячений спеціально питанням соціології культури, куди перейшов І. Юдкін. Нарешті, 23 грудня 1982 року відбувся захист його кандидатської дисертації на тему «Естетико-психологічні аспекти виражальності музичного ритму». Здобувши кандидатський ступінь, він зосередив увагу на питаннях теоретичної та історичної стилістики, працював, зокрема, над питаннями бароко та його віддзеркалення в культурі XX ст. Результатом цієї роботи стала низка публікацій у редагованих Олександром Касяновичем Федоруком колективних дослідженнях культури Східної Європи. Також І. Юдкін був відповідальним секретарем редколегії колективної монографії «Українське бароко та європейський контекст» (1991) – першої ластівки «барокового відродження». Паралельно він реалізував свої мовознавчі інтереси, закінчивши перекладацькі курси німецької (1984), французької (1988) та японської (1989) мов. Здобуті знання стали йому в пригоді в жорстокі 1990-ті роки, коли довелося заробляти на хліб перекладацькою справою. А невдовзі не забарилася біда: мама хворіла на діабет і втратила ліву ногу. З важко хворою найдорожчою людиною, посеред важких випробувань «часу перемін» Ігор Миколайович підготував докторську дисертацію «Регіональні, ретроспективні та інтегративні аспекти розвитку німецької музичної культури XX ст.», яку захистив 1 липня 1996 року.

Перед тим його вже призначили завідувачем відділу культурології, куди ввійшли також співробітники колишнього відділу теорії мистецтва. Під керівництвом І. Юдкіна було виконано низку планових наукових тем: «Історична типологія української художньої культури» (1994–1997), «Порівняльний історичний аналіз української художньої культури в контексті міжнаціональних взаємин» (1997–2000), «Проблема цілісності

культури в перспективі українських гуманітарних традицій» (2001–2004), «Українська культурологічна думка XIX–XX ст.» (2005–2007). Їх розробка дала можливість конкретизувати поле наукових інтересів, зосередивши його навколо питань лінгвокультурології та лінгвопоетики, зокрема з кола славістичної проблематики. Так вдалося реалізувати давні проекти, колись навіяні читанням новели П. Меріме. Результатом стала підготовка та публікація видання, де було здійснено реконструкцію ідей видатного лінгвіста, академіка О. Мельничука, та застосовано їх до аналізу кодів культури. Це «Краткий семантико-этимологический справочник: славистика и романо-германистика» (2004), надрукований коштами, наданими Інститутом слов'янознавства та балканістики РАН після контактів, встановлених на XIII Міжнародному конгресі славістів у Любляні, учасником якого був Ігор Миколайович. Крім того, під редакцією І. Юдкіна вийшло кілька колективних монографій, присвячених тій самій проблематиці, серед яких – серії «Комплексне дослідження духовної культури слов'ян» (три випуски: 2004, 2006, 2007) та «Наукові записки культурологічного семінару» (два випуски: 2001, 2002). Було розпочато підготовку та публікацію розвідки з історії культури секуляризованого суспільства – трилогії, з якої вийшли перші дві частини – «Культурологія Просвітництва» (1999) та «Культура романтики» (2001). Одночасно І. Юдкін повернувся до вивчення проблем музичного ритму, з яких він розпочинав свою наукову діяльність. Цей напрямок увінчався виходом під його редакцією колективних монографій «Метроритм» (два випуски: 2002, 2005) та серії статей.

У 2006 році І. Юдкіна було обрано членом-кореспондентом Академії мистецтв України. Наступного року його призначили завідувачем відділу театрознавства, а очолений ним відділ культурології було реорганізовано. На цій посаді під його керівництвом було виконано однорічну планову тему «Слово і образ в українському театрі», результатом якої стала, зокрема, публікація серії статей, у тому числі доповіді на XIV З'їзді славістів «Фразеологія прислів'їв та афоризмів у аспекті діахронії» («Слов'янські обрії», 2008). Тоді ж він виступив як науковий консультант двох успішно захищених докторських дисертацій – «Комунікаційні аспекти сучасного розвитку музичної культури України» О. Берегової (2007) та «Українська музикознавча наука як підсистема духовної культури» О. Немкович (2008). Від 2007 року І. Юдкін також співпрацює з новоствореним Інститутом культурології Академії мистецтв України, де надруковано його монографію «Формування визначників української культури» (2008), присвячену розвиткові картин світу – від мовної та фольклорної до наукової та художньої.

І. Юдкін – постійний учасник багатьох міжнародних наукових форумів, зокрема таких, як Міжнародні з'їзди славістів (13-ий, Любляна, 2003; 14-ий, Охрід, 2008), Міжнародні баладні конференції (35-та, 2005; 39-та, 2009), Московські дворічні конференції «Мова. Культура. Суспільство» (3-тя, 2005; 4-та, 2007; 5-та, 2009), Київські щорічні міжнародні конференції ім. С. Б. Бураго «Мова і культура» (щороку, починаючи з 2000). Ігор Миколайович – член Міжнародної асоціації лінгвістів-когнітологів (на базі Лондонського університету), Міжнародної школи з дослідження романтизму (м. Твер, Росія). З 2005 року він багаторазовий учасник розробки проектів з питань українсько-білоруської культурної співпраці, двічі його відзначено трирічними грантами Республіки Білорусь. Доробок І. Юдкіна на сьогодні становить дванадцять окремих монографій обсягом понад сто шістдесят друкованих аркушів (крім обох дисертацій та кількох депонованих рукописів) та майже півтораста статей і розділів у колективних монографіях обсягом понад сто друкованих аркушів.

В статье излгается путь становления и дальнейшее научно-творческое развитие известного украинского музыковеда Игоря Юдкина. Определены основные направления его исследований в области истории и теории музыки, культурологии, лингвистики.

Ключевые слова: *Игорь Юдкин, история музыки, теория музыки, культурология, лингвистика.*